

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Explanatio Psalmi Primi Poenitentialis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

EXPLANATIO PSALMI PRIMI
POENITENTIALIS.PSAL.
VI.
VERS.
I.**D**omine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Vides quàm bonum principium, quàm affectuosum, quàm gratiæ plenum. In eo enim quòd Dominum eum vocavit, quòd sui jure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, servos alere, non negligere: delinquentes corrigere, non necare: fugientes requirere, non abdicare. [*Domine, ne in furore tuo.*] Solet fieri, ut qui dominorum iram incurrun, si eis reconciliari appetunt, patronos querant, interventores adhibeant, advocatos adsciscant. Sed hæc anima illius terribilis iudicij terrore percussa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem averfatur: & si ad horam Deum convenire distulerit, damnationem se evadere non posse arbitratur. Desiderium enim non sustinet, & in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia conditoris confidit, & quasi eum præsentem videat, loqui præsumit. ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis, meis excludor meritis, sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur Domine, cujus me servum esse non abnego, cujus imperiis obtemperare desidero, cujus suave jugum ferre nequaquam recuso, [*ne arguas me in furore tuo.*] Hic me potius argue: dum tempus est misericordiæ, corripe: dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur: quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur: quia pœnam interminabilem veniam nulla comitatur. Absit, ut in Deo furorem credamus. Non enim esset incommutabilis, si eum commovere posset alicujus necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundum humanum morem loqui nõ possumus, infinitæ damnationis sententiam, furorem vocamus. Non ut in illa justitiæ severitate, aliqua omnino perturbatione Deus moveatur, sed quia in eos qui duplici sunt contritione conterendi, irremediabiliter vindicatur. [*Ne arguas me in furore tuo:*] non humano, non transitorio. Furor humanus sicut citò preterit, ita suæ vigorem potestatis non nisi in corporibus extendit: divinæ verò ultionis animadversio, non solum pœnas in corpore & anima multiplicat, verum etiam in damnatis immobiliter perseverat. [*Neque in ira tua corripas me.*] Sicut major est furor quàm ira, ita arguere maius est quàm corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mortem carnis alij æternis deputantur suppliciis, alij ad vitam per ignem transeunt purgationis: fidelis anima non solum furorem timet, sed etiam iram abhorret, teste beato Augustino: Hi omnes qui non posuerunt sibi fundamentum Christum, in furore arguuntur, quia æterno igne cruciantur. Qui autem eidem fundamento superposuerunt lignum, sœnum, stipulam, in ira corripiuntur: quia igne purgati, ad beatitudinis requiem deducuntur. Dicat ergo fidelis anima quid fecit considerans, & quid sit receptura contemplan: [*Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.*] Ac si aperte dicat: Hoc solum rota cordis intentione efflagito, hoc indefinenter voris omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis, flammis ultricibus affligas. Et ut hoc fiat.

II. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.*

In eo quòd nomen venerandum repetit, piæ precis affectum se habere ostendit. quasi dicat: Tu Domi-

ne, quem suave videtur mihi sapius invocare, miserere mei dum tempus est misericordiæ. Hic me misericorditer corripe: hic per flagella contere: hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post hujus vitæ terminum vindicandum invenias, oro ut per ignem tui amoris omnem in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est ut facias, [*quoniam infirmus sum.*] Ex peccato primi parentis pœnam contraxi magna infirmitatis: non enim quod volo, ago; sed quod odi malum, illud facio. [*Infirmus sum,*] quia ad malum pronus sum. Sed tu Domine animarum debilitum velox medice, [*sana me,*] scilicet interitis omni vitiorum labe emunda: [*quoniam conturbata sunt ossa mea.*] id est, virtutes animæ obscuratæ sunt. & extenuatæ virtutes simul conturbatæ sunt. Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo dejicitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes accipimus, per quas nimirum animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in virtutibus robar invenitur animarum. Et plane debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit virtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decidit, claritatem visionis divinæ perdidit, suavissimas verborum Dei epulas, quibus interiùs reficiebatur, amisit: oculos carnis ad obscuræna & turpia videnda aperuit, qui priùs aciem mentis, quæ lucis summæ fulgor intuebatur, obscuravit.

III. *Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequo?*

Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco, [*anima mea,*] scilicet eo quòd mea est, quòd per me corrupta est, quòd per me debilis & ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem & lamenta, valde magna scilicet & multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccavit, quia bonum Dominum offendit, mortem incurrit. [*Sed tu Domine usquequo:*] turbaris contra me, quia peccavi, quia te ad iracundiam delinquendo provocavi? Vel tu Domine: da mone quidem invafores non domini naturaliter malunt meam perditionem quàm salutem: sed tu Domine, qui non vis mortem peccatoris: singulariter Domine, non abusive, sed propriè: usquequo, id est, quamdiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici & curare valentis assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cum non sit tibi minor potentia, quàm voluntas? Licet hoc cales in corde tuo: tamen scio, quia universorum memineris. Omnis curatio quantò difficiliùs acquiritur, tantò acquisita cautius custoditur.

IV. *Convertere Domine. & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiã tuam.*

Ne magis turberis, supplico: ne ultra misereri differas, peto: immo [*convertere Domine.*] Sicut anima mea conversa est ad te per turbationem pœnitentiam, ita tu convertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conversus, [*eripe animam meam.*] Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam sæcularium illecebæ cupiditatum: sed tu, qui potens es omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris, terrenarum dumera voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahere: [*Salvum me fac propter misericordiã tuam.*] Parum est ut animam meam à mundi voluptatibus liberet, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tuæ protectione conserves. Boni medici officium est, non solum salutem restituere, sed etiam restitutam custodire sedulitate servare. Sic ergo & tu cum animam

S. Aug.
in hunc
vers.
I. Cor. 3.

Rom. 7. 2

III.

Ecc. 11.

Iob. 10. 6

IV.

Eph. 7.

meam à carnalibus desideriis eripueris, da mihi in bono perseverantiam, ne mihi demissos laqueos iterum tentationum incurram. Et hoc [*propter misericordiam tuam* :] non de meis meritis confidens, ut me salvum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

V. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui : in inferno autem quis confitebitur tibi ?*

Jacob. 1. Peccata consummata generant mortem. Nisi enim conversus fueris, nisi animam meam eripueris, nisi me saluum feceris, in peccatorum me caligine, id est, in morte dimittis : quod si in morte fuero, tui proculdubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quod in morte penitus tui memor esse nequibo : [*quoniam non est in morte qui memor sit tui* .] Quo modo namque mihi conceditur, quod omnibus denegatur : [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] Sicut de morte ad infernum peccator pervenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foveam cadit. Unde & scriptum est : *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit*. Fidelis anima non exauditi metuens, miserias quas perlatura est si non exauditur, enumerat ; ut se maximo timore concutiat, & Deum citius ad misericordiam fleat. Ait ergo : [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] Quasi dicat : Dico si non eripueris me, in morte futurum me prævideo, sed etiam in inferno, id est, in desperatione me sepeliendum cognosco. Quod si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis : [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] scilicet nullus. Non enim est speciosa laus in ore peccatoris. Aliter : [*Quoniam non est in morte qui memor sit tui* .] precor ut animam meam liberet à carnalibus desideriis, que militant adversus eam. Si enim hoc non feceris, interficient me : quia à te, qui es vita mea, separabunt me. Cum enim tu sis illud idem animæ, quod est anima corpori : si tibi inseparabiliter non inhaerero, necessariò mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero : [*quoniam non est in morte qui memor sit tui* .] Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire prævalet à te Deo anima divisa. Nulla societas luci ad tenebras. Ubi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamen intelligi & aliter potest, quasi dicat : Immedicabile corpus est recidendum esse, & membri in corpore mortui abscisso potius est necessaria, quam medicina. Sed ego non sum ut membrum mortuum, cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferrat. Nam sum memor tui, scilicet misericordiarum. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimum agnosco ; quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet à toto, quoniam non est in morte.

VI. *Laboravi in gemitu meo : lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.*

Dixerat superius, [*Salvum me fac* .] & tempus est ut facias : nam ego [*laboravi in gemitu meo* .] Adest mihi miser, adsit & misericordia. Misericordiam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non calo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. Sed ego laboravi, id est, studiosè egi, ut essem in gemitu, scilicet ut quovisque viverem, gemendum mihi putarem. Et [*laboravi in gemitu*] id est, modo mihi proprio. Nemini enim sicut mihi ingemiscendum aestimo, quia præ omnibus me peccasse perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bono opere perseverare, S. Greg. Tom. III.

adjungit : [*Lavi per singulas noctes* .] id est, per singulas tenebrosas cogitationes, [*lectum meum* .] Per lectum, conscientiam accipimus : quia sicut in lecto jacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati consentimus. Et sicut laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur ; ita dum mundi hujus adversitatibus premimur, in bona conscientia interiori delectamur, Paulo attestante qui ait : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra*. Lectum ergo per singulas noctes lavat, qui conscientiam à cogitationibus tenebrosis, lacrymis compunctionis emundat. Et non solum conscientiam purificabo, sed etiam [*lacrymis meis stratum meum rigabo* .] Quia vilis lectus est stratum, per ipsum carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facile concutitur, ita caro ab infirmo animo variè versatur, sicut per eundem Prophetam dicitur : *Vni-versum stratum ejus versasti in infirmitate ejus*. Rigat ergo lacrymis stratum suum, quia continuo luctu & dolore, carnis maculas diluit, & cordis duritiam imbre compunctionis emollit : ut sicut hortus recepta suavi pluvia evidenter germinat, ita caro lacrymarum fluentis rigata, bonorum operum & justitiæ germen emittit. Cur autem laboraverit, causam subdit, ac si dicat : Ideo laboravi, ideo ingemui, quia,

Turbatus est à furore oculus meus : inveteravi inter omnes inimicos meos. VII.

Humana natura ad imaginem primitus & similitudinem Dei condita, per pravitationis culpam à contemplationis divinæ claritate expulsa, sicut immortalitatis æternæ beatitudinem perdidit, ita interiorum oculum animæ, scilicet rationabilem obsecuravit. Et quia postea bonum à malo discernere noluit, volens postmodum quid sibi sequendum, quidve fugiendum esset, scire nequivit. Et quia illum qui lux est, & in quo non sunt ullæ tenebræ, non tenuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpavit. Dicit ergo fidelis anima : [*Turbatus est à furore oculus meus* :] quia discernendi rectè voluntatem non habui, per furorem, id est, damnationis sententiam, ipsam eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius à furore oculus turbatur, quia tremendi diem judicij, damnari metuens, intuetur. Cum enim quod quisque gesserit, quia ibi sit recepturus, considerat ; mentem quæ hoc prævidet, malorum suorum conscientiam, ipse judicij terror perturbat. Et quia ad illud judicium venire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adjungit : [*Inveteravi inter omnes inimicos meos* .] ac si diceret : Ideo ad illud terribile examen deduci metuo, quia per consuetudinem & perseverantiam pravorum operum, non novum, sed veterem me peccatorem agnosco. Cum enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos ; quia eorum à me suggestiones non repuli, illis consentiens in tenebrarum operibus inveteravi, id est, in veteris hominis inobedientiam redij. Factus sum comparabilis veteri vesti. Sicut enim vetus vestis nec ornatum adjicit, nec frigus repellit : ita ego nec frigus tentationis expellere valeo, nec proximorum animas per doctrinæ verbum adorno. Vel, inveteravi habitans inter inimicos meos, inimicos scilicet catholice Fidei, & Christianæ religionis.

Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem : quoniam non exaudivit Dominus vocem fletus mei. VIII.

Qua societas luci ad tenebras ? Qua conventio Christi ad Belial ? Aut qua pars fidelis cum infideli ? Sicut enim qui diabolus sequitur, sanctorum collegium affectu & opere aspernatur : ita qui Deo perfectè adhæserit, impiorum consortium nequaquam admittit. Quia ergo inveteravi conver-

fatus inter inimicos meos, ne amplius aliquid vestitatis in me appareat, ne inimicorum conversatio notam mihi pravaricationis infigat: vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impenitentes perseveratis, hic à me affectu discedite, hic vos à me operamini dissimilitudine elongate: ut quia à Deo receditis hic animo, & in futuro etiam corpore à me discedatis. Discedite, ut amplius non communiceam operibus vestris iniquis: [*Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*] Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vocem flebilem Dominus exaudivit; quia ab omni inquinamento carnis & spiritus me mundavit. Quomodo autem exauditus sit, ostendit:

Cant. 5.
a

IX. *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.*

[*Exaudivit Dominus deprecationem meam.*] peccata dimittendo? [*Dominus orationem meam suscepit.*] perseverantiam dando, quasi dicat: Non solum pro peccatis meis fletu delictorum mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadem ulterius committerem, gratiæ suæ ubertatem concessit. Dixerat superius: [*Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*] sed quia charitas non querit quæ sua sunt: & hinc vera esse ostenditur, cum ille diligitur qui adversatur, ideo subjungit:

1. Cor. 13.
b

X. *Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubescant valde velociter.*

Ille veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Hinc namque per semetipsum Veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Ne ergo furda aure præcepta transeat Dominica, pro inimicis orat anima exaudita: [*Erubescant & conturbentur.*] Ergo quia propter peccata quæ perpetraveram, erubui: erubescens verò ut ea diluerem, in gemitu meo laboravi, exaudita veniam impetraui. Et utinam meo exemplo erubescat quicumque quod ad imaginem & similitudinem Dei sit factus intelligit, & qualiter illam peccando sædavit, agnoscit. Si se circumspectans, consideret & decorem quem perdidit, & obscenitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit, de operum suorum qualitate, nisi sit lapis, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admiserit, verecundiam tamen à se funditus non repellit. Nam & illud verum est apertæ desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum. Unde sub Judææ specie contemnenti animæ dicitur: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisi erubescere.* Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulat, profectu ut meretrix frontem obdurat. Sed quia minus est de antea vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, pœnitendo corrigere, subjungit: [*Et conturbentur vehementer.*] Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum graviter, quod egit puniendo, invehitur, per compunctionis lacrymas vehementer conturbatur. Quia verò per dolorem pœnitentiæ pervenitur ad conversionem vitæ, protinus additur: [*Convertantur.*] Ille nimirum ad Deum convertitur, qui tam cogitatus suos, quam etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breve est, & finis peccatorum mors est; ne quis putaret in hominis esse potestate quando vias suas velit corrigere, repetit: [*Erubescant*] se peccasse, erubescant conversionem distulisse. Et hoc faciunt [*valde velociter.*] *Dies enim Domini sicut in nocte ita veniet.* Unde & Salomon: *Ne tardes, in-*

2. Pet. 3. b

Ecclesi. 5. b

A quit, *converti ad Dominum, nequè differas de die in diem.*

PROOEMIUM SECUNDI PSALMI
Pœnitentialis.

Sicut supra jam diximus, per David, fidelis anima accipitur, cui & nominis interpretatio, & operum magnificentia convenienter aptantur. Fidelis ergo anima, ea quæ in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, & ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus verò David in hoc Psalmo est, ut nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, effrat: nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat: nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat: nemo per desidiam torporem in bonâ operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat.

EXPOSITIO SECUNDI PSALMI
Pœnitentialis.

B *Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* PSAL. XXXI. 1.

Quasi dicat: Cùm omnes velint esse beati, diversi de beatitudine diversa sentiunt: & desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per devia venire proponunt. Sed quidquid illi aestiment, istud est ratum, istud est catholicum, quod illi solum sunt beati, quorum remissa sunt iniquitates originales per baptismum: [*& quorum tecta sunt peccata*] actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmum vulnera, quomodo illi à medico adhibetur medicina? Nonne si caelare vulnus cœperit, latius extensum introrsum putrescit? Sic & peccatum, nisi per confessionem detegatur, lethaliter in intimis dilaturatur. Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit: ita peccatum nisi confitendo reveletur, etiam si quæ ibi sunt bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quæ malorum admixtione maculantur. Sed aliud est quod à peccatore homine per obtinationem tegitur, aliud quod miserante Deo per remissionem operitur. Tegit medicus vulnus sanandum medicamine, tegit Deus peccatum ea, quæ multitudinem peccatorum operit, charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. Sunt tamen quedam peccata, quæ quamdiu in hac vita vivitur, etiam à perfectis viris aut vix, aut nullatenus declinantur. Habent enim sancti viri aliquid quod in hac vita operire debeant: quia omnino est impossibile ut in locutione, aut etiam in cogitatione nunquam delinquant. Student igitur viri Dei oculorum linguæque culpas tegere meritis vitæ, student pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Verum quo modo in electis est possibile eorum transgressiones contegi, cùm ab illo, cujus oculis nuda & aperta sunt omnia, non possunt abscondi? Sed quia hoc quod tegitur, inferius ponitur, & aliquid aliud superducitur, ut quod est subterpositum, tegatur: tegere peccata dicimus, quæ quasi subter ponentes abdicamus. Quibus nimirum quasi tegmen superducimus, dum bonorum operum nos indumento vestimus. Peccata itaque tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus. II.

Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicamur. Si nobis peccata nostra imputaverimus, non ea nobis imputat Deus. Si ea satisfaciendo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inveniremus. Imputare sibi Adam peccatum suum noluit, quando culpam suam in creatorem refudit, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Unde quia se confiteri culpabilem

1. Pet. 4. b

Heb. 4. d

1. Cor. 11.

Gen. 3. 4.